**Anna Michniuk**
Akademia im. Jakuba z Paradyża
w Gorzowie Wielkopolskim
ORCID: 0000-0002-5939-1371

# Urządzenia mobilne w życiu małego dziecka – szanse i zagrożenia

**Streszczenie**

Celem artykułu jest wskazanie zagrożeń i szans związanych z korzystaniem z urządzeń mobilnych przez małe dzieci. W artykule przedstawiono wybrane wyniki badań dotyczących użytkowania tychże mediów przez dzieci w wieku od 0 do 6 lat. Podjęto również próbę wyjaśnienia przyczyn, dla których dzieci tak chętnie sięgają po urządzenia mobilne.

**Słowa kluczowe:** urządzenia mobilne, małe dzieci, szanse, zagrożenia

## Wstęp

Technologie, w tym media, coraz mocniej i głębiej wpasowują się w naszą rzeczywistość. W literaturze przedmiotu można zauważyć pojęcie domów bogatych w media (z j. ang. *media-rich homes*). W wyposażeniu mieszkań zauważamy już lodówki, pralki, roboty kuchenne i inne urządzenia z ekranami dotykowymi. Często urządzenia te są podłączone do Internetu. Możemy z nich korzystać, będąc nie tylko w ich pobliżu, ale także poprzez aplikacje dostępne na smartfonach. To właśnie smartfony – niewielkiego rozmiaru mobilne telefony, o możliwościach większych niż wiele komputerów, dały nam możliwość wykonywania różnych czynności o dowolnej porze i w dowolnym miejscu.

Współczesne dzieci od najmłodszych lat obserwują swoich opiekunów zapatrzonych w smartfony czy inne ekrany urządzeń mobilnych. Korzystanie z mediów mobilnych towarzyszy dorosłym w ciągu całego dnia. Są oni budzeni przez budziki w smartfonach, najświeższych informacji dostarczają im serwisy internetowe i portale społecznościowe, a po pracy relaksują się przy grach mobilnych, filmach czy wybranych utworach muzycznych. Odwołując się do teorii

społecznego uczenia się autorstwa Alberta Bandury[1] należy zauważyć, że jednym ze sposobów uczenia się jest obserwacja modela. Jak pisze A. Bandura[2], obserwacje te mogą być przypadkowe i kierunkowe, a zachodzą w sytuacjach zwykłych, codziennych. Jeśli więc rodzic-opiekun w wielu momentach swojego dnia korzysta z urządzeń mobilnych, dziecko zacznie postrzegać te narzędzia jako ważne i również będzie chciało je mieć. Dziecko będzie domagało się otrzymania smartfona czy tabletu od rodzica, by pooglądać filmy, posłuchać muzyki, „namalować" coś palcem na dotykowym ekranie czy, zwyczajnie, mieć ten przedmiot w dłoniach.

Koncepcję tę potwierdzają brytyjscy badacze, którzy, analizując przekazywanie kompetencji medialnych dzieciom, zauważyli, że rodzice nie robią tego specjalnie, w sposób zorganizowany, ale są po prostu modelami dla dziecka[3]. Coraz częściej w przestrzeni publicznej widzimy kilkuletnie dzieci sprawnie posługujące się urządzeniami dotykowymi. Nadmierne, niekontrolowane korzystanie z takich urządzeń może niekorzystnie wpływać na rozwój między innymi psychomotoryki dziecka. W artykule przedstawiono wybrane statystyki dotyczące użytkowania mediów mobilnych przez dzieci do 6. roku życia, a także szanse i zagrożenia z tym związane.

## W jaki sposób małe dzieci użytkują media mobilne?

Okres od narodzin do 6. roku życia to czas niezwykle intensywny dla rozwoju dziecka. Jego fizyczność i motoryka diametralnie się zmieniają. Dziecko uczy się obracać, raczkować, chodzić. Z roku na rok jest bardziej samodzielne. Zanim jednak osiągnie dojrzałość szkolną, a rodzice i dom rodziny, jako najbliższe i pierwsze środowisko wychowawcze, przejdą nieco na drugi plan, wiele musi się dowiedzieć, nauczyć. Musi nabyć wiele kompetencji.

Zadania rozwojowe związane z tym okresem życia to przede wszystkim rozwój fizyczny, budowanie poczucia odrębności, uczenie się obcowania z innymi, kształtowanie się pojęć, uczenie się mowy, nabywanie umiejętności potrzebnych do czytania i pisania, nauka samodzielności w zakresie jedzenia, czynności toaletowych[4]. Poprawne wypełnienie tych zadań będzie stanowiło dla dziecka kapitał początkowy[5], czyli zbiór kompetencji, które posiada do tego, by przechodzić kolejne etapy rozwoju.

[1] A. Bandura, *Social learning theory*, Nowy Jork 1971.
[2] A. Bandura, *Teoria społecznego uczenia się*, Warszawa 2007, s. 52.
[3] L. Plovman, O. Stevenson, J. McPake, C. Stephen, C. Adey, *Parents, preschoolers and learning with technology at home: some implications for policy*, „Journal of Computer Assisted Learning", nr 27 (4), s. 361- 371.
[4] R. J. Havinghrust, *Developmental Tasks and Education*, Nowy Jork 1981.
[5] A. I. Brzezińska, *Rozpoznanie zasobów dziecka i środowiska rozwoju – podstawa projektowania*

Cechą charakterystyczną dla rozwoju dziecka jest fakt, że większość tych zadań rozwojowych będzie realizowana poprzez zabawę i ruch. Nie bez powodu o tym okresie życia dziecka mówi się jak o wieku zabawy. Do zabawy dziecko wykorzystuje te przedmioty i narzędzia, które posiada czy obserwuje. Nie ma więc nic dziwnego w tym, że w świecie zdeterminowanym technologicznie[6] dziecko chętnie sięga po urządzenia mobilne, często traktując je jako zabawki.

Jak wskazują badania, już od najmłodszych lat dzieci korzystają z urządzeń mobilnych, tj. smartfonów, tabletów. W 2017 roku Urząd Komunikacji Elektronicznej[7] przeprowadził badania dotyczące posiadania telefonów komórkowych przez dzieci. Prawie 70% badanych rodziców stwierdziło, że pierwszy telefon zapewnili dzieciom między 7 a 10 rokiem życia (39,9% – 7-8 lat i 28,3% – 9-10 lat), 8,5% w wieku 5-6 lat, natomiast 1% już w wieku 3-4 lata. Różnica, którą obserwujemy między 5-6 latkami a 7-10 latkami wynika zapewne z faktu usamodzielnienia się dziecka w ramach rozpoczęcia obowiązku szkolnego. Jak się okazało, ze smartfonów korzysta 82% dzieci.

W rodzinach brytyjskich wskaźniki są nieco wyższe. W 2015 roku w Wielkiej Brytanii 11% trzy- i czterolatków oraz 23% dzieci w wieku od 5 do 7 lat posiadało na własność telefon komórkowy[8]. W 2018 roku 19% trzy- i czterolatków oraz 42% dzieci wieku od 5 do 7 lat posiadało własny tablet. Smartfony były mniej popularne. Własne urządzenia miało 1% dzieci z pierwszej wskazanej grupy wiekowej oraz 5% z drugiej[9].

Inne badania, prowadzone przez Digital Virgo i Camocode na przełomie 2015 i 2016 roku, pokazują, że 52% polskich dzieci korzysta z urządzeń, które należą do rodziców. Ten sam raport potwierdza również tezę wskazaną we wstępie artykułu. Dzieci rodziców korzystających z mediów mobilnych chętniej same sięgają po urządzenia mobilne. W rodzinach, w których opiekunowie nie korzystają z urządzeń mobilnych wcale lub robią to rzadko, odpowiednio z tego typu urządzeń korzysta 22% i 45% dzieci. W raporcie przedstawiono również interesujące dane na temat tego, w jaki sposób procentowo kształtuje się korzystanie z urządzeń mobilnych przez dzieci. I tak, okazuje się, że 100% (!) badanych rodziców

*nauczania rozwijającego*, [w:] *Nauczanie rozwijające we wczesnej edukacji według Lwa S. Wygotskiego. Od teorii do zmiany w praktyce*, red. E. Filipiak, Bydgoszcz 2005, s. 129-140.

[6] D. de Kerckhove, *Przeciw architekturze (architektura inteligencji)*, [w:] *Kody McLuhana. Topografa nowych mediów*, red. A. Maj, M. Derda-Nowakowska (z udziałem: D. de Kerckhove'a), Katowice 2009.

[7] Urząd Komunikacji Elektronicznej, *Badanie opinii publicznej w zakresie funkcjonowania rynku usług telekomunikacyjnych oraz preferencji konsumentów. Raport z badań rodziców i dzieci*, https://uke.gov.pl/akt/badanie-konsumenckie-dzieci,53.html?fbclid=IwAR2e6ceZ4BOUNAEK-DKej43bO7u4G72FEqTrFr7foCbDMtcO4q_tN7N0ZR0 [dostęp: 30.09.2019].

[8] Ofcom, *Children and Parents: Media Use and Attitude Report*, 2014.

[9] Ofcom, *Children and Parents: Media Use and Attitudes Report*, 2018.

deklaruje, że ich dzieci, w pierwszym roku życia, korzystają z urządzeń mobilnych posiadanych przez rodziców. Dwulatki w 95% przypadków korzystają z urządzeń rodziców, w przypadku 5% mają już swoje smartfony/tablety, przy czym korzystają również z tych, które należą do rodziców. W wieku lat 7 wyniki procentowe prezentują się następująco: korzystanie z urządzenia rodzica – 32%, korzystanie ze swojego urządzenia – 26%, korzystanie z urządzenia swojego i rodzica – 42%. Według przytoczonych badań tylko i wyłącznie ze swoich urządzeń korzystają dzieci w wieku 15 lat i więcej[10].

Korzystanie z mediów mobilnych jest dla dzieci bardzo intuicyjne. Dotykanie ekranu palcem i powodowanie, że coś się zmienia czy pojawia, zachęca do dalszej eksploracji urządzenia. Według badań prowadzonych przez Caroline Ahearne i jej zespół[11], najmłodsi użytkownicy (mediana w przeprowadzonych analizach wyniosła 24 miesiące życia) potrafią przesunąć palec po ekranie i odblokować go (taką odpowiedź podało 91% respondentów – badanych rodziców) i szukać funkcji dotykowych (64% respondentów). Inny raport wskazuje konkretne gesty wykonywane przez dzieci w wieku od 5. do 40. miesiąca życia. Jak się okazuje, uśredniając dla całej badanej grupy, 71% badanych dzieci potrafiło szybko dotknąć ekranu jednym palcem, a 68% potrafiło wykonać gest pozwalający na przewrócenie strony (rodzaj przesunięcia opuszkiem palca). Dla 41% badanych problemu nie stanowiło naciśnięcie obiektu palcem i przesunięcie go w inne miejsce, a 36% potrafiło dotknąć i przytrzymać obiekt przez dłuższy czas[12].

Inne badania, które zostały przeprowadzone wśród rodziców dzieci między 6. miesiącem a 4. rokiem życia, wskazują, że ponad 30% dzieci przed ukończeniem pierwszego roku życia potrafiło korzystać z ekranów urządzeń dotykowych. Co więcej 15% dzieci już w pierwszym roku życia świadomie używa wybranych aplikacji, a nieco mniej, bo 12% gra w gry mobilne. Jeśli chodzi o czas użytkowania urządzeń mobilnych w ciągu dnia, 14% dzieci rocznych, 26% dwulatków i 38% czterolatków korzystało z mobilnych urządzeń elektronicznych około godziny dziennie. Miało to miejsce w następujących sytuacjach: zakupy (60%), prace domowe (73%), uspokojenie dziecka (65%), przed zaśnięciem (29%). Na podstawie przedstawionych wyników można stwierdzić, że urządzenia mobilne służyły często temu, by zająć dziecko i mieć czas na wykonanie konkretnych

[10] Digital Virgo, *Smart kids raport*, Pobrano z: https://raport.digitalvirgo.pl/Smart_Kids_Raport.pdf [dostęp: 30.09.2019], s. 10.

[11] C. Ahearne, S. Dilworth, R. Rollings, i in. *Touch-screen technology usage in toddlers*, „Archives of Disease in Childhood" 2016, nr 101, s. 181-183.

[12] A. Cristia, A. Seidl. *Parental Reports on Touch Screen Use in Early Childhood*. „PLoS ONE" 2015, nr 10 (6), https://doi.org/10.1371/journal.pone.0128338 [dostęp: 30.09.2019].

obowiązków związanych z prowadzeniem domu. Sprzęt elektroniczny, w pewnych rodzinach, staje się (niestety!) elektroniczną nianią[13].

## Zagrożenia i szanse związane z użytkowaniem mediów mobilnych przez małe dzieci

Media, obok domu rodzinnego, rówieśników i szkoły, przedszkola[14] stanowią jedno z czterech środowisk wychowania dziecka. Te cztery elementy mają znaczący związek z jego rozwojem. Oddziaływanie każdego z nich może wpłynąć na życie dziecka, jego funkcjonowanie i rozwój. W literaturze przedmiotu niejednokrotnie analizie poddawane były zagrożenia oraz szanse związane z użytkowaniem mediów.

Niniejszy artykuł dotyczy głównie mediów mobilnych, co podyktowane jest ich odmiennością od innych mediów. Media mobilne, jak sama nazwa wskazuje, są mediami przenośnymi. Dzięki temu, że nie wymagają stałego podłączenia do sieci elektrycznej, możemy korzystać z nich w dowolnym czasie i miejscu. Inną cechą charakterystyczną jest ich wielkość. Urządzenia mobilne są bardzo poręczne – nie mają dużych rozmiarów, nie są ciężkie. Są również stosunkowo tanie, a ich używanie jest intuicyjne. Ważnym czynnikiem jest to, że stają się coraz bardziej powszechne. Na świecie w 2019 roku mamy już ponad 5 miliardów użytkowników urządzeń mobilnych, czyli 67% populacji. W Europie jest już ponad miliard użytkowników[15]. W Polsce natomiast mamy prawie 52 miliony zarejestrowanych kart SIM[16]. Najbardziej popularnym urządzeniem mobilnym wśród Polaków jest smartfon. Używa go prawie 75% populacji. Co ciekawe, odsetek ten wzrasta u osób poniżej 44 roku życia[17]. Można więc zauważyć, że w polskim

[13] Na podst.: C. Kemp, *Babies as young as 6 months using mobile media: Survey shows most 2-year-olds using mobile devices, with some spending more than an hour aday on screens*, „AAP News" 2015, DOI: https://doi.org/10.1542/aapnews.20150425-3; H. Kabali, R. Nunez-Davis, S. Mohanty, J. Budacki, K. Leister, M. K. Tan, M. Irigoyen, R. Bonner, *First Exposure and Use of Mobile Media in Young Children*, Pediatric Academic Societies' Annual Meeting, 25-28 kwietnia 2015 r., San Diego. Abstrakt: http://www.abstracts2view.com/pas/view.php?nu=PAS15L1_1165.3 [dostęp: 30.09.2019], za: A. Bąk, *Jak małe dzieci korzystają z urządzeń mobilnych? Raport na podstawie danych zebranych od rodziców*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka" 2015, cz. 14, nr 3, s. 57.

[14] M. Więczkowska, *Co wciąga Twoje dziecko?*, Kraków 2012, s. 11.

[15] Report *We are social*, https://wearesocial.com/blog/2019/01/digital-2019-global-internet-use-accelerates, [dostęp: 30.09.2019], s. 7.

[16] Dane pochodzą z raportu „Raport o stanie rynku telekomunikacyjnego w Polsce w 2018 r. Od 2011 roku liczba zarejestrowanych kart SIM nie spada poniżej 50 milionów", s. 18.

[17] Urząd Komunikacji Elektronicznej, *Badanie opinii publicznej w zakresie funkcjonowania rynku usług telekomunikacyjnych oraz preferencji konsumentów*, https://fs.siteor.com/gsmonline/article_attachments/attachments/190498/original/2018_raport_analityczny_klienci_indywidualni_ost.pdf?1548829036 [dostęp: 25.09.2019].

społeczeństwie, które liczy obecnie ponad 38 milionów[18] obywateli, wielu z nich ma więcej niż jedną zarejestrowaną kartę SIM (więc często więcej niż jeden aparat telefoniczny). Wskazane wyżej cechy tłumaczą niejako, dlaczego dzieci chętnie sięgają po urządzenia mobilne. Poniżej przedstawiono wybrane aspekty dotyczące zarówno pozytywnych, jak i negatywnych stron korzystania z tych urządzeń w trzech obszarach: 1) aktywności fizycznej, 2) funkcjonowania poznawczego, 3) funkcjonowania emocjonalnego i społecznego[19].

W pierwszym przypadku nadmierne korzystanie z urządzeń mobilnych może prowadzić do otyłości, ale również niedostatecznego rozwoju motoryki małej i dużej. Wynika to z siedzącego trybu pracy/zabawy, polegającego raczej na biernym wpatrywaniu się w ekran niż bieganiu, skakaniu czy innych aktywnościach fizycznych, które w tym czasie mogłoby wykonywać dziecko. W zakresie fizyczności dziecka, nadmierne użytkowanie mediów mobilnych może również prowadzić do urazów i nadwyrężeń w obrębie nadgarstka oraz kciuka. Wielogodzinne trzymanie smartfona czy tabletu może prowadzić do cieśni nadgarstka. Zwyrodnienia mogą wystąpić w przypadku odcinka szyjnego kręgosłupa, powodując tzw. esemesową szyję (z j. ang. *text neck*)[20].

Jeśli chodzi o funkcjonowanie poznawcze, badania pokazują, że korzystanie z urządzeń mobilnych od najmłodszych lat ma związek między innymi z odbieraniem bodźców wizualnych. Poznawanie polisensorycznego, trójwymiarowego świata poprzez płaski ekran prowadzić może do wideodeficytów. W procesie uczenia się brakuje interakcji społecznej, która jest tak bardzo istotna w rozwoju dziecka. Neurony lustrzane nie mają szansy na rozwinięcie się, ponieważ ograniczona jest relacja opiekun – dziecko. Struktura neuronalna rozwija się, ale jest bardzo chaotyczna – dziecko otrzymuje bardzo dużo bodźców, z którymi jednak nie umie sobie poradzić[21]. Kompetencje dziecka związane z użytkowaniem technologii mobilnych nie są tak naprawdę zależne od tych urządzeń, ale raczej od aplikacji, których dziecko używa. Jeśli główną aktywnością małego użytkownika

[18] GUS, *Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2018 r. Stan w dniu 31 XII*, https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-oraz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2018-r-stan-w-dniu-31-xii,6,25.html [dostęp: 30.09.2019], s. 14.

[19] Por. J. Pyżalski, *Dzieci w wieku przedszkolnym w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnych – w stronę zagrożeń*, [w:] *Małe dzieci w świecie technologii Informacyjno-komunikacyjnych pomiędzy utopijnymi szansami a przesadzonymi zagrożeniami*, red. J. Pyżalski, Łódź 2017, s. 164.

[20] P. Vate-U-Lan, T*ext Neck Epidemic: a Growing Problem for Smart Phone Users in Thailand*., „International Journal of the Computer, the Internet and Management", cz. 23, nr 3, http://www.ijcim.th.org/SpecialEditions/v23nSP2/02_55A_Epidemic.pdf [dostęp: 30.09.2019], s. 27-32.

[21] A. Goc, *Łapanie własnego cienia*, „Tygodnik Powszechny" 2014, nr 11; *Edukacja medialna wyzwaniem XXI wieku*, http://edukacjamedialna.pl/news.php [dostęp: 21.02.2016], za: J. Morbitzer, *Edukacja medialna (małego) dziecka*, [w:] *Małe dzieci w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Pomiędzy utopijnymi szansami a przesadzonymi zagrożeniami*, red. J. Pyżalski, Łódź 2017.

będzie granie gry, tzw. bijatyki czy strzelanki, będziemy mogli zaobserwować u niego zjawisko desensytyzacji, znieczulenia[22]. Poziom agresji, zarówno fizycznej i psychicznej, może wzrosnąć, podobnie jak rozkojarzenie dziecka.

Z drugiej strony, mamy mnóstwo aplikacji, które mogą być dla dziecka pomocne i pozytywnie oddziaływać na jego rozwój. Aplikacje te będą rozwijać kompetencje językowe, matematyczne czy przyrodnicze. Po raz kolejny podkreślić należy rolę rodzica. Świadomie wybierane aplikacje mogą służyć jako intrygujący środek dydaktyczny. Każda aplikacja posiada opis i odpowiednie oznaczenie PEGI[23], pozwalające dobierać ją do wieku i możliwości dziecka. Odpowiedzialne instalowanie aplikacji przyczyni się do udostępnienia dziecku wartościowego narzędzia do nauki. Dzieci chętnie będą ćwiczyć czytanie, pisanie i liczenie przy użyciu nowoczesnych technologii. Oglądanie ilustracji, powtarzanie dźwięków, rozwiązywanie zagadek będzie efektywnie wpływało na rozwój poznawczy dziecka[24].

Skupiając się na funkcjonowaniu emocjonalnym i społecznym dziecka, można zauważyć, że nadużywanie mediów, bierne odbieranie treści, będzie zwiększało ryzyko osłabienia relacji jednostki z członkami rodziny oraz najbliższym otoczeniem. Przeżycia samotne w układzie ja – smartfon/tablet, nie będą dawały szansy na rozwijanie się bardzo ważnych w rozwoju dziecka emocji, takich jak poczucie bezpieczeństwa, wspólnota czy empatia[25]. Dzieci, które nadmiernie korzystają z elektronicznych gadżetów, są rozdrażnione, agresywne, cierpią na bezsenność, kiedy zabierze im się te urządzenia[26]. Jeśli jednak opiekun dziecka zaangażuje się w aktywności podejmowane przez dziecko w kontakcie z urządzeniami mobilnymi, może to przynieść pozytywne efekty rozwijające kompetencje medialne: refleksyjne myślenie, elementarne zasady netykiety czy podstawy praw autorskich. Rodzic będzie miał w ten sposób realny wpływ na alfabetyzację medialną dziecka, co więcej, zbliży się do niego emocjonalnie, ponieważ będzie miał z dzieckiem wspólne przeżycia[27]. Przeżycia, o których dziecko będzie chciało rozmawiać, na temat których będzie się wypowiadać. W tym przypadku będziemy więc obserwować również rozwój kompetencji językowych[28]. Można tu przywołać

[22] M. Więczkowska, *Co wciąga Twoje dziecko?*, op. cit., s. 73-74.

[23] PEGI, czyli europejski system oceniania gier komputerowych (z j. ang. *Pan European Game Information*).

[24] A. Buchner, M. Kisilowska, M. Wierzbicka, *Mistrzowie kodowania Junior*, Warszawa 2015, s. 6-15.

[25] J. Lepičnik, P. Samec, *Communication Technology in the Home Environment of Four-year-old Children*, „Comunicar" 2013, nr 20(40).

[26] D. Romanowska, E. Lis, *Tabletowe dzieci*, „Newsweek"2015, nr 31.

[27] por.: J. Pyżalski, J. *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*. Kraków 2012.

[28] N. Mercer, M. Fernandez, L. Dawes, R. Wegerif, C. Sams, *Talk about texts at the computers using ICT to develop children's oral and literate*, „Reading literacy and language" 2003, 37(2).

przywołać koncepcję Lwa Wygotskiego, która dotyczy stref aktualnego i najbliższego rozwoju[29]. Ingerencja dorosłego w aktywność dziecka powinna nawiązywać do jego aktualnych możliwości rozwojowych i zainteresowań. W takich warunkach rozwój będzie mógł przebiegać najbardziej holistycznie i efektywnie.

W kontekście funkcjonowania emocjonalno-społecznego dziecka warto wspomnieć o syndromie elektronicznego ekranu (z j. ang. *electronic screen syndrome*, *ESS*). W efekcie ESS u człowieka następują zaburzenia w układzie nerwowym związane z systemem „walcz lub uciekaj" wynikające z przestymulowania systemu nerwowego bodźcami związanymi z użytkowaniem smartfona. Urządzenia z elektronicznymi ekranami doprowadzają ciało człowieka do stanu wysokiego pobudzenia i zarazem hiperskupienia się. Występujący poziom przestymulowania porównywalny jest również z sytuacjami przestymulowania w przypadku zażycia środków chemicznych, hormonalnych, jak również w sytuacjach zaburzenia snu. Cechami charakterystycznymi tego syndromu są: zmiany w zachowaniu i nastroju – napięcie, depresja, zmieniające się nastroje, niski poziom tolerancji frustracji, niezorganizowane zachowanie, trudności w uczeniu się, uboga pamięć krótkotrwała, a nawet halucynacje[30].

Zaburzenia w obrębie trzech wskazanych wyżej obszarów mogą występować jednocześnie w przypadku, w którym dziecko staje się uzależnione od urządzeń mobilnych. Cheol Park i Ye Rang Park[31] zaproponowali model uzależnienia od smartfonów u dzieci w stadium wczesnego dzieciństwa. Model powstał w wyniku zaobserwowania wzrostu uzależnienia od smartfonów wśród koreańskich dzieci, które nie rozpoczęły edukacji szkolnej. Autorzy koncepcji wskazują dwa typy zmiennych dotyczących uzależnienia od smartfonów przez małe dzieci – są to zmienne związane z dziećmi oraz zmienne związane z rodzicami. Do zmiennych rodzicielskich zaliczymy: poziom wykształcenia, wiek, wysokość dochodów, wykonywaną pracę, używanie smartfonów. Zmienne dziecięce to: wiek, płeć, posiadanie rodzeństwa, uczęszczanie do szkoły. Konsekwencje uzależnienia, wymieniane przez autorów modelu, wskazywane są w dwóch obszarach: psychicznym i fizycznym. Psychiczne konsekwencje to głównie niestabilność emocjonalna, złość i agresja, brak uwagi czy nawet ADHD. Konsekwencje związane ze sprawnością fizyczną dotyczą zdolności wzrokowo-słuchowych, otyłości, a także ogólnego

[29] Por.: L. S. Wygotski, *Problem wieku rozwojowego*, [w]: *Wybrane prace psychologiczne II: dzieciństwo i dorastanie*, L. S. Wygotski, Poznań 2002.

[30] V. L. Dunckley, *Reset Your Child's Brain: A Four Week Plan to End Meltdowns, Raise Grades, and Boost Social Skills by Reversing the Effects of Electronic Screen Time*. Novato 2015.

[31] Ch. Park, Y. R. Rang, *The Conceptual Model on Smart Phone Addiction among Early Childhood*, „International Journal of Social Science and Humanity" 2014, część 4, nr 2, s. 147-150. Pobrano z: http://www.ijssh.org/papers/336-A10048.pdf, [dostęp: 9.09.2019].

braku równowagi w ciele. Jako ciekawostkę można podać, że w Korei w 2014 roku 4,5% dzieci w wieku przedszkolnym było już uzależnionych od smartfona.

## Zakończenie

Użytkowanie mediów mobilnych przez małe dzieci może je rozwijać, ale także stanowić dla nich zagrożenie. Jacek Pyżalski zwraca uwagę na fakt niewielkiej liczby badań empirycznych związanych ze skutkami użytkowania mediów (w tym mediów mobilnych) przez małe dzieci. Jak pisze: „Do czynników określających stopień ryzyka należeć będą kompetencje medialne dziecka (zrelatywizowane do aktualnego okresu rozwojowego) oraz czynniki związane z działaniem osób dorosłych z otoczenia dziecka”[32]. Nie można więc jednoznacznie określić, czy korzystanie z mediów przez małe dzieci jest złe, czy dobre. Po raz kolejny, jak w wielu aspektach życia, okazuje się, że najważniejsze są rozsądek i świadome użytkowanie dóbr. Ważną rolę w alfabetyzacji medialnej dziecka pełni opiekun, który powinien podążać za aktywnościami dziecka i współuczestniczyć w nich.

**Bibliografia**


1. Ahearne C., Dilworth S., Rollings R. i in. *Touch-screen technology usage in toddlers*, „Archives of Disease in Childhood” 2016, nr 101.
2. Bandura A. *Social learning theory*, Nowy Jork 1971.
3. Bandura A. *Teoria społecznego uczenia się*, Warszawa 2007.
4. Bąk A. J*ak małe dzieci korzystają z urządzeń mobilnych? Raport na podstawie danych zebranych od rodziców*, „Dziecko krzywdzone. Teoria, badania, praktyka” 2015, cz. 14, nr 3.
5. Brzezińska A. I., *Rozpoznanie zasobów dziecka i środowiska rozwoju – podstawa projektowania nauczania rozwijającego*, [w:] *Nauczanie rozwijające we wczesnej edukacji według Lwa S. Wygotskiego. Od teorii do zmiany w praktyce*, red. E. Filipiak, Bydgoszcz 2005.
6. Buchner B., Kisilowska, M. Wierzbicka M., *Mistrzowie kodowania Junior*, Warszawa 2015.
7. Cristia A., Seidl A., *Parental Reports on Touch Screen Use in Early Childhood*, „PLoS ONE” 2015, nr 10 (6), https://doi.org/10.1371/journal.pone.0128338.
8. Digital Virgo, *Smart kids raport*, https://raport.digitalvirgo.pl/Smart_Kids_Raport.pdf.


[32] J. Pyżalski, *Dzieci w wieku przedszkolnym w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnych – w stronę zagrożeń*, [w:] *Małe dzieci w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnych pomiędzy utopijnymi szansami a przesadzonymi zagrożeniami*, red. J. Pyżalski, Łódź 2017, s. 162.

9. Dunckley V. L., *Reset Your Child's Brain: A Four Week Plan to End Meltdowns, Raise Grades, and Boost Social Skills by Reversing the Effects of Electronic Screen Time*, Novato 2015.
10. GUS, *Ludność. Stan i struktura oraz ruch naturalny w przekroju terytorialnym w 2018 r. Stan w dniu 31 XII*, https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/ludnosc/ludnosc/ludnosc-stan-i-struktura-oraz-ruch-naturalny-w-przekroju-terytorialnym-w-2018-r-stan-w-dniu-31-xii,6,25.html.
11. Havinghrust R. J., *Developmental Tasks and Education*, Nowy Jork 1981.
12. Kabali H., Nunez-Davis R., Mohanty S., Budacki J., Leister K., Tan M. K., Irigoyen M., Bonner R., First Exposure and Use of Mobile Media in Young Children, Pediatric Academic Societies' Annual Meeting, 25-28 kwietnia 2015 r., San Diego. Abstrakt: http://www.abstracts2view.com/pas/view.php?nu=PAS15L1_1165.3.
13. Kemp C., *Babies as young as 6 months using mobile media: Survey shows most 2-year-olds using mobile devices, with some spending more than an hour aday on screens*, „AAP News" 2015, https://doi.org/10.1542/aapnews.20150425-3
14. Kerckhove D., *Przeciw architekturze (architektura inteligencji)*, [w:] *Kody McLuhana. Topografa nowych mediów*, red. A. Maj, M. Derda-Nowakowska (z udziałem D. de Kerckhove'a), Katowice 2009.
15. Lepičnik J., Samec P., *Communication Technology in the Home Environment of Four-year-old Children*, „Comunicar" 2013, nr 20 (40) 2013.
16. Mercer N., Fernandez M., Dawes L., Wegerif R., Sams C., *Talk about texts at the computers using ICT to develop children's oral and literate*, „Reading literacy and language" 2003, nr 37 (2).
17. Morbitzer J. *Edukacja medialna (małego) dziecka*, [w:] *Małe dzieci w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnych. Pomiędzy utopijnymi szansami a przesadzonymi zagrożeniami*, red. J. Pyżalski, Łódź 2017.
18. Ofcom, *Children and Parents: Media Use and Attitude Report*, 2014.
19. Ofcom, *Children and Parents: Media Use and Attitudes Report*, 2018.
20. Park Ch., Rang Y. R., *The Conceptual Model on Smart Phone Addiction among Early Childhood*, „International Journal of Social Science and Humanity" 2014, cz. 4, nr. 2, http://www.ijssh.org/papers/336-A10048.pdf.
21. Plovman L., Stevenson O., McPake J., Stephen C., Adey C., *Parents, preschoolers and learning with technology at home: some implications for policy*, „Journal of Computer Assisted Learning", nr 27 (4).
22. Pyżalski J., *Dzieci w wieku przedszkolnym w świecie technologii informacyjno-komunikacyjnych – w stronę zagrożeń*, [w:] *Małe dzieci w świecie technologii Informacyjno-komunikacyjnych pomiędzy utopijnymi szansami a przesadzonymi zagrożeniami*, red. J. Pyżalski, Łódź 2017.
23. Pyżalski J., *Agresja elektroniczna i cyberbullying jako nowe ryzykowne zachowania młodzieży*, Kraków 2012.
24. Romanowska D., Lis E., *Tabletowe dzieci*, „Newsweek" 2015, nr 31.

25. Urząd Komunikacji Elektronicznej, *Badanie opinii publicznej w zakresie funkcjonowania rynku usług telekomunikacyjnych oraz preferencji konsumentów. Raport z badań rodziców i dzieci*, https://uke.gov.pl/akt/badanie-konsumenckie-dzieci,53.html?fbclid=IwAR2e6ceZ4BOUNAEK-DKej43bO7u4G72FEqTrFr7foCbDMtcO4q_tN7N0ZR0.
26. Urząd Komunikacji Elektronicznej, Badanie opinii publicznej w zakresie funkcjonowania rynku usług telekomunikacyjnych oraz preferencji konsumentów, https://fs.siteor.com/gsmonline/article_attachments/attachments/190498/original/2018_raport_analityczny_klienci_indywidualni_ost.pdf?1548829036
27. Vate-U-Lan P., Text Neck Epidemic: a Growing Problem for Smart Phone Users in Thailand, „International Journal of the Computer, the Internet and Management", cz. 23, nr 3, http://www.ijcim.th.org/SpecialEditions/v23nSP2/02_55A_Epidemic.pdf.
28. We are social, https://wearesocial.com/blog/2019/01/digital-2019-global-internet-use-accelerates.
29. Więczkowska M., *Co wciąga Twoje dziecko?*, Kraków 2012.
30. Wygotski L. S., *Problem wieku rozwojowego*, [w:] *Wybrane prace psychologiczne II: dzieciństwo i dorastanie*, L. S. Wygotski, Poznań 2002.

**Mobile devices and young children – chances and dangers**

**Abstract**

The aim of the article is to indicate the activities and possibilities of using mobile devices by children. The article presents selected research results about the using media by children from 0 to 6 years old. The author also tries to explain the reasons why children so willingly use mobile devices.

**Keywords:** mobile devices, young children, chances, dangers